

Pel forat del pany

Revista de l'Arxiu del Comú de Sant Julià de Lòria

6 de febrer de 2020. Núm. 2

La quaresma en la Consòrcia de Carnestoltes al segle XVIII

L'equilibri en la xocolata

A l'Arxiu del Comú de Sant Julià de Lòria es conserva el llibre d'actes del Consell de Carnestoltes, *Molt Honorable y Magnific consell de Carnestoltes*, que amb el pas del temps esdevindria la Germandat de Sant Sebastià. Recull les actes entre els anys 1731 i el 1836. La seva lectura ens dona pistes sobre alguns costums de l'època i sobre la presència d'un element que va tenir un cert protagonisme gastronòmic en aquells moments sobretot a Catalunya: la xocolata.

Bodegó amb servei de xocolata, Luís Egidio Meléndez, 1770. Museu del Prado

Per la data de l'obra poden imaginar que els serveis de xocolata a Andorra eren molt semblants

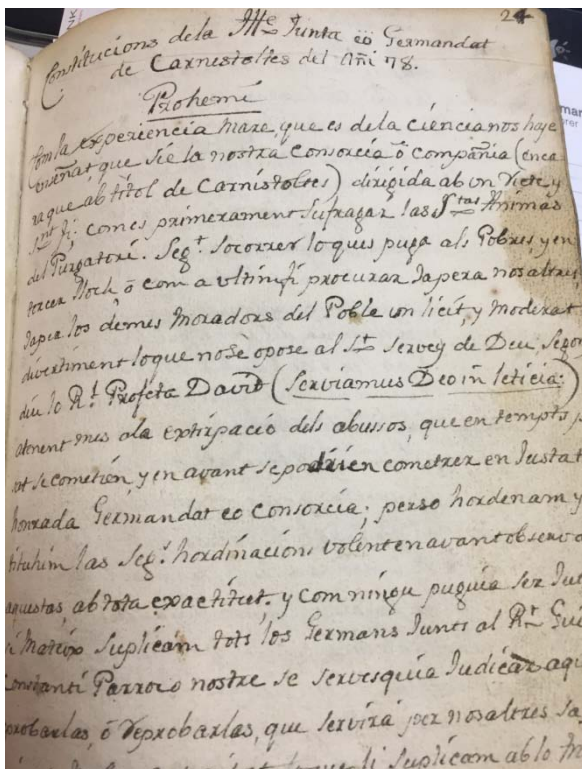
1.- Els "abusos"

El **1778** es constitueix la Junta de la Germandat de Carnestoltes per deixar escrites una sèrie d'ordinacions destinades a "la extirpació dels abusos" derivats dels dies de Carnaval o Carnestoltes. No es detalla en què consistien aquests abusos però ens podem fer una idea si tenim en compte que el Carnaval és un període de concentració d'activitats lúdiques i gormandes. Avui en dia ens ha arribat com una festa civil autònoma per la secularització de la societat, però si ens situem en l'any **1778** era realment una preparació per als quaranta dies d'austeritat que precedien la celebració de la Pasqua.

Podem deduir del llibre d'actes de l'anomenat **Molt Honorable y Magnific consell de Carnestoltes**, que existia un autèntic neguit per posar ordre després de la festa de Carnestoltes i assegurar el compliment de la quaresma. La Constitució de la Junta de la Germandat de Carnestoltes del **1778** ho diu amb les paraules que recollim per la seva claredat i expressivitat. Presentem la transcripció adaptada per facilitar-ne la lectura.

"...Prohemi

Com la experiència mare que és de la ciència ens ha ensenyat que la nostra consòrcia o companyia (encara que amb títol de carnestoltes) dirigida amb recte i sant fi, com és primerament sufragar les santes ànimes del Purgatori, segon socórrer el que es pugui els pobres i en tercer lloc o com últim procurar per a nosaltres i per als demás moradors -habitants- del poble un lícit i moderat divertiment, el que no s'oposa al sant servei de Déu, segons diu lo Reverend Profeta David, *Serviamus Deo in leticia*. Atenent-nos a la **extirpació dels abusos, que en temps passat se cometien i en avant se podien cometre**

en aquesta tan honrada Germandat o Consòrcia, per això ordenem i constituïm les següents ordinacions volent en davant observar aquestes amb tota exactitud. I com que ningú pot ser jutjat per si mateix

*supliquem tots els germans junts al Reverend **Guillem Constantí** parroco nostre vulgui judicar les ordinacions, aprovar-les o reprovar-les..."*

Es tracta doncs, d'extirpar abusos. Abunda en aquesta idea el punt 8 de les ordinacions:

"ordenem que qualsevol...ipso facto es tingui per despatxat que fos immoderat en beure i menjar."

El Reverend **Guillem Constantí** va aprovar i firmar les ordinacions el 4 de març de **1778**.

2.- El dejuni i la xocolata

Si passem al punt 4 de les ordinacions de la junta de la **Germandat de Carnestoltes**, llegim el següent:

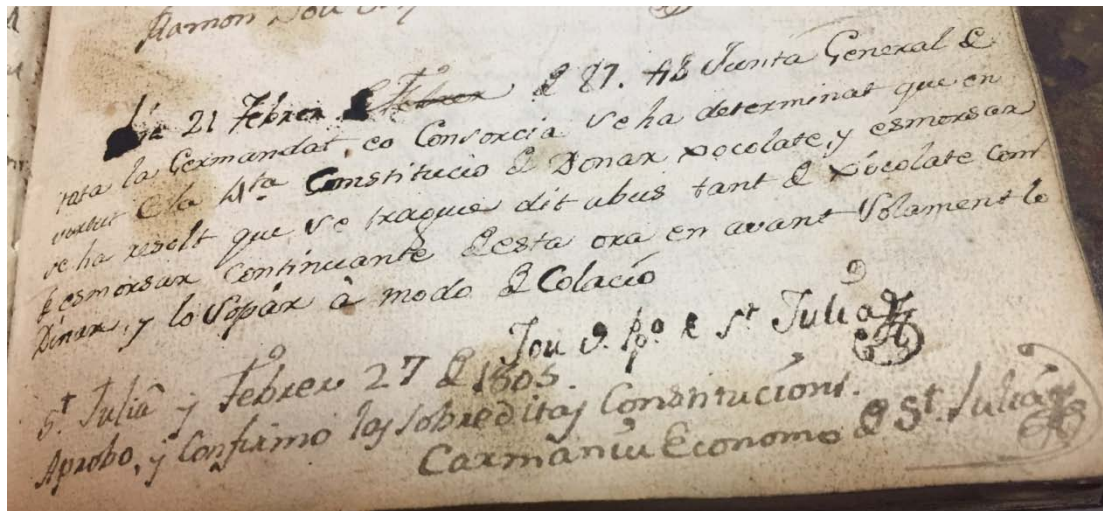
"Ordenem que dit dia –primer dia de quaresma- qui vulgui dejunar se li donarà xocolata i això es fa per evitar l'abús que es fa de deixar de dejunar dit dia i preguem encaridament que s'esforcin en dejunar doncs amb això logran –obtindran- tres beneficis. El primer i principal en complir amb l'obligació, el segon donar bon exemple y el tercer dinar amb major gust."

És evident que amb l'estomac buit es dina més de gust.

La perspectiva de la xocolata havia de servir per animar els membres de la Germandat a respectar el dejú matinal del primer dia de quaresma. El dia **21 de febrer de 1787** però, la junta general de la Germandat o Consòrcia va haver de prendre una nova decisió sobre la xocolata:

"Se ha determinat que en virtut de la nostra constitució de donar xocolata ...se ha resolt que es treies dit abús de xocolata continuant d'aquesta hora endavant solament el dinar i el sopar a mode de col·lació."

En poder prendre líquids sense trencar el dejuni es va anar incorporant el costum d'acompanyar la beguda amb algun aliment sòlid, cosa que es va donar lloc a l'anomenada *col·lació*.

Aquesta decisió apareix aprovada pel capellà ecònom de la parròquia el dia 27 de febrer de 1787.

La relació amb la xocolata era com a mínim, ambivalent. O els membres de la Germandat del Carnestoltes eren uns fartaneres incontrolables o el llindar per considerar abusiu el consum de xocolata era molt baix.

La penetració del consum de cacau i xocolata a la península ibèrica es va anar desenvolupant des del segle XVI i XVII i va esdevenir un fenomen social al llarg del segle XVIII. D'aquí que en les ordinacions de la constitució de la Germandat de Carnestoltes del 1778 es plantegés donar xocolata. La primera fàbrica europea es va obrir a Barcelona el 1777 amb el lema "Fabricante de Madama la Delfina y de los Señores de la Corte". A Sant Julià de Lòria doncs, s'estava al dia de la moda gastronòmica.

3.- El debat de la xocolata

Per a que el reverend **Guillem Constantí** aprovés les ordinacions de **1778** que disposaven la distribució de xocolata —en tant que beguda— entre els que havien respectat el dejú, havia estat necessari superar un debat aspre i enconat en el sí de l'església catòlica. La xocolata tingué entre els teòlegs una molt bona acollida des de que va arribar d'Amèrica al llarg del segle XVI. Però a causa del seu èxit i bon gust es va qüestionar si es podia beure durant la quaresma. Els debats van ser llarguissims i es va decidir presentar la qüestió al Papa **Pau V** (1550-1621) el qual, després de tastar la beguda va sentenciar: *Hoc non frangit*

jejenium (Això no trenca el dejú). Es va consultar també el Papa **Gregori XIII** (1502-1585) que va respondre en el mateix sentit.

Nombrosos teòlegs van publicar recerques i assajos sobre aquest tema, com el cardenal italià **Brancaccio**, autor de **“De usu et potu chocolatam diatribam”**, on es recollia l’opinió que com que la xocolata era una beguda i els líquids estaven permesos durant la quaresma, el consum de xocolata no presentava cap contraindicació des del punt de vista religiós.

El llibre del frare **Antonio de León Pinelo** **“Qüestió moral sobre si la xocolata trenca el dejuni eclesiàtic”** del 1636, explica que si la xocolata es prepara amb aigua no va en contra del dejuni eclesiàstic, però si es prepara amb llet o algun tipus de farina sí que el trenca.

Al voltant del dejú eclesiàstic va existir un debat semblant que no va afectar Andorra en tractar-se d’un peix difícil de ser consumit lluny de la costa en aquell moment històric. El monestir de Poyo –Pontevedra- va elevar a Roma la pregunta sobre si el consum de rèmol trencava o no el dejú. Es tractava d’un peix, però la seva textura carnosa va fer que aquells monges benedictins se sentissin culpables. La resposta els va tranquil·litzar, menjar rèmol no trencava el dejú.

El llibre d’actes de la Germandat del Carnestoltes que es conserva a l’Arxiu del Comú de Sant Julià de Lòria dona pistes valuoses sobre el funcionament d’aquesta consòrcia on no hi entraven ni dones ni fadrins. A més de preocupar-se per les ànimes del purgatori i els pobres, es preocupava també del compliment del dejú dels seus membres durant la quaresma. I si calia donar xocolata, tots contents.

Detall de 'La xocolatada' 1710 Museu del Disseny de Barcelona

Bibliografia i recursos:

-Llibre d'actes de la Germandat de Carnestoltes 1731-1836. Arxiu del Comú de Sant Julià de Lòria.

-José Jimenez Lozano, Sobre la cuaresma y la gran cuestión del chocolate, El País, 19 de març de 1977.

-<https://es.scribd.com/document/78297475/La-industrializacion-del-chocolate>

-Francesc del Santíssim Sagrament; M Mercè Gras; Agustí Borrell, ***Instrucció breu i útil per los cuiners principiants segons lo estil dels carmelites descalços. Receptari de cuina conventual del segle XVIII***, Biblioteca Serra d'or, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, S.A., 2004.

-<https://elblogdeacebedo.blogspot.com/2019/08/el-encuentro-entre-el-viejo-y-el-nuevo.html>

-<https://www.clubdelchocolate.com/83-pequena-historia-industrial-origen-del-chocolate.html>

-<https://es.aleteia.org/2014/02/20/cual-es-el-papel-del-chocolate-en-la-historia-de-la-iglesia/>

David Mas, Sergi Mas, ***Consòrcies i Germandats de Sant Julià de Lòria***, Germandat de Sant Sebastià, Sant Julià de Lòria, 1987.

Contacte: arxiu@comusantjulia.ad

Dipòsit legal: AND.59-2020

